

Landets statsforvaltere

Deres ref.:

Vår ref.:

25/12785-1

Saksbehandler:

Ann-Kristin Wassvik

Dato:

30.05.2025

Lovfortolkning - Spørsmål om riktig regelverk ved bruk av inkontinenssensor for personer med utviklingshemming

Helsedirektoratet har mottatt henvendelser med spørsmål om hvilket regelverk som skal brukes når det skal tas i bruk såkalt inkontinenssensor (også kalt bleiesensor) for personer med utviklingshemming.

Spørsmålet har sin bakgrunn i at helse- og omsorgstjenesteloven (hol.) § 9-2 andre ledd andre punktum slår fast at inngripende varslingssystemer med tekniske innretninger alltid skal regnes som bruk av tvang eller makt etter reglene i hol. kap. 9, men at dette ikke gjelder dersom tiltaket er å anse som helsehjelp, eller brukes som ledd i helsehjelp. Det er da samtykkereglene i pasient- og brukerrettighetsloven (pbrl.) kap. 4 som kommer til anvendelse. Av henvendelsene Helsedirektoratet har mottatt, går det bl.a. fram at landets statsforvaltere legger til grunn ulik regelverksforståelse på dette området.

Helsedirektoratets vurdering

En inkontinenssensor er et hjelpemiddel til bruk ved f.eks. urininkontinens hos personer som trenger hjelp til stell og bleieskift. En sensor festes på inkontinensproduktet, og varsler hjelperen (f.eks. personellet i et sykehjem eller i en omsorgsbolig) når fuktighet oppstår. Dette gir mulighet for skifterutiner som styres av behovet i stedet for av klokken, noe som gjør at pasienter og brukere slipper både å oppleve "sjekk" av pleien på faste tidspunkter, og å ligge i flere timer med urin eller avføring i bleien med ubehag og risiko for andre helseplager som følger med. Undersøkelser viser at sensorbaserte skifterutiner gir helsegevinster for pasienten eller brukeren i form av bl.a. bedre nattesøvn og redusert risiko for urinveisinfeksjon og inkontinensassosierte infeksjoner i huden.

Inkontinenssensor med varsling er å anse som et inngripende varslingssystem, fordi den sender et varsel til tredjeperson om pasient eller brukers personlige forhold uten at vedkommende selv foretar seg noe. Bruk av slik sensor trenger derfor et rettsgrunnlag som kan være samtykke eller hjemmel i lov.

Det følger av hol. § 9-2 andre ledd andre punktum, og sammenhengen med regelverket for øvrig, at inngripende varslingssystemer som ledd i såkalte omsorgstjenester alltid er å anse som tvang eller makt etter dette kapittelet. Hvis pasienten eller brukeren har en utviklingshemming, må bruk av inkontinenssensor da vurderes etter reglene i hol. kap. 9. Hvis inkontinenssensor

derimot må ses som et ledd i medisinsk oppfølging, gjelder samtykkereglene i pbrl. kap. 4. For pasient eller bruker med utviklingshemming vil det som hovedregel innebære at ansvarlig helsepersonell tar beslutningen med hjemmel i pbrl. § 4-6, eller at pasient eller bruker selv kan samtykke til bruk av inkontinenssensor.

Som det framgår av rundskriv IS-10/2015, er det flere ulike forhold som har betydning for den aktuelle vurderingen. Fra merknadene til hol. § 9-2 (rundskrivet pkt. 4.2.4.4) gjengis:

"Det kan av og til være vanskelig å avgjøre om et tiltak skal hjemles i pasient- og brukerrettighetsloven eller i helse- og omsorgstjenesteloven. Hva som er riktig lovgrunnlag må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. I vurderingen kan det blant annet sees hen til hva som skaper behovet for tiltaket, herunder om tiltaket har som direkte formål å avhjelpe en somatisk sykdomstilstand. Videre vil det kunne ses hen til om det er helsepersonell som har vurdert at det er behov for tiltaket, og om tiltaket må utføres av helsepersonell eller av personer med noe helsefaglig kompetanse. Det vil også kunne ha betydning hva slags hjelp som ville vært alternativet dersom tiltaket ikke hadde kunnet benyttes."

Når det gjelder inkontinenssensor, er det en somatisk tilstand – urininkontinens – som utløser behov for tiltaket. I tillegg til å varsle om behov for skift av bleie, har bruk av inkontinenssensor som formål å redusere risiko for inkontinensassosierte tilstander som urinveisinfeksjon og infeksjoner i huden, og gi bedre nattesøvn til pasient eller bruker. Det er opplyst at bruk av inkontinenssensor på bleie gir mulighet for bedre oppfølging av pasienter og brukere som har sår eller andre plager i intimsone, og dermed bedre prognose ved slike plager.

På denne bakgrunnen vurderer Helsedirektoratet at behovet for bruk av inkontinenssensor, samt formål og effekt, har en så tett og direkte sammenheng med somatiske tilstander og behov for oppfølging og behandling av slike, at bruk av inkontinenssensor må anses for å være ledd i helsehjelp som faller utenfor virkeområdet for hol. kap. 9. Som det framgår ovenfor, vil bruk av inkontinenssensor da følge samtykkereglene i pbrl. kap. 4.

Avslutningsvis nevnes at Stortinget har vedtatt endring av hol. § 9-2 andre ledd, der andre pkt-endres til *"For bruk av varslings- og lokaliseringsteknologi gjelder pasient- og brukerrettighetsloven § 4-6 a."* (se Prop. 31 L (2024–2025) pkt. 6.3.2.2. Endringen har ikke trådt i kraft.

Vennlig hilsen

Wenche Dahl Elde e.f.
avdelingsdirektør

Ann-Kristin Wassvik
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk

Kopi:

STATENS HELSETILSYN;HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET

